

ORIGINAL ARTICLE

Analytical Review of Equivalence Challenges in Translating Specialized Texts in the Field of Psychoanalysis

Shafea Falahi^{*1}, Mohammad Hossein Haddadi²

1. M.A. Student of German Translation Studies, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran.

2. Associate Professor, Department of German Language and Literature, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran.

Correspondence:

Mohammad Hossein Haddadi

Email: haddadi@ut.ac.ir

Received: 26/Jan/2025

Revised: 02/May/2025

Accepted: 27/May/2025

How to cite:

Falahi, S., Haddadi, H. (2025). Analytical Review of Equivalence Challenges in Translating Specialized Texts in the Field of Psychoanalysis, *Journal of Sociolinguistics* 8 (30), 19-36. (DOI: [10.30473/il.2025.73568.1673](https://doi.org/10.30473/il.2025.73568.1673))

ABSTRACT

Translation, as a complex process, is far more than the mere transference of words from the source language into the target language. It involves the transmission of meanings, concepts, and even the cultural and psychological impacts embedded in the source text. This becomes even more critical when dealing with specialized texts, particularly in a complex field like psychoanalysis. Due to its multilayered nature and highly specialized terminology, psychoanalysis demands a deep understanding of philosophical, psychological, and linguistic concepts by the translator. This paper seeks to first provide, in its theoretical section, a conceptual investigation of equivalence to lay the groundwork for identifying the key challenges in translating specialized texts in psychoanalysis. In the practical part, adopting a descriptive method and referring to the translation of selected terms used in the works of Sigmund Freud (given the broad semantic scope of his concepts), it explores how a balance can be struck in psychoanalytic translation between scientific accuracy, cultural transference, and comprehensibility for the target audience. The hypothesis is that successful translation in this field requires a hybrid approach that considers both linguistic details and a profound understanding of the discussed concepts and their cultural context.

KEYWORDS

specialized translation, translation method, language, culture, concept, equivalence, psychoanalysis, sociolinguistics.

Introduction

Translation, particularly in highly specialized domains such as psychoanalysis, is far beyond a mere word-for-word conversion. It entails the transfer of complex layers of meaning, cultural references, and philosophical depth. In psychoanalytic discourse, where language reflects nuanced psychological and existential constructs, the translator faces significant challenges, especially when translating from German into Persian. The foundational concepts of psychoanalysis, as articulated by Freud, are deeply embedded in the linguistic and cultural context of early 20th-century German thought. The main objective of this study is to investigate the historical, linguistic, and theoretical dimensions of equivalence in the Persian translation of psychoanalytic texts and to propose informed strategies for addressing the inherent challenges in this process.

Methods

This study adopts a descriptive-analytical method. The theoretical part explores a range of translation theories with a focus on the concept of equivalence, including dynamic and formal equivalence, adequacy, invariance, and degrees of tolerance in translation. It draws on the works of leading theorists such as Jakobson, Nida, Koller, Newmark, Reiß & Vermeer, and Toury. The empirical section of the research focuses on selected Freudian texts and terminology, comparing existing Persian translations with the original German and English and French versions. Specific attention is given to how certain core psychoanalytic terms (*Das Ich*, *Das Es*, *Verdrängung*, *Einfall*, *Deutung*, etc.) have been rendered across languages. The comparative method is employed to assess translation choices, shifts in meaning, and their potential impact on the conceptual understanding of psychoanalytic theory.

Results

The findings reveal that many Persian translations of Freudian texts, especially those mediated through English or French, have lost significant semantic, emotional, and stylistic dimensions. Terms such as *Ich* and *Es*, which Freud deliberately crafted using everyday German pronouns to evoke intimacy and psychological immediacy, are often replaced with Latin-derived technical terms ("ego", "id") in Persian translations, creating conceptual distance. Furthermore, translations frequently prioritize scientific clarity over philosophical ambiguity, resulting in the dilution of psychoanalytic richness. Analysis of the Persian term choices shows inconsistency, lack of standardization, and inadequate cultural resonance, particularly when terms are translated without considering Freud's metaphorical or poetic language.

Discussion

The study demonstrates that successful translation of psychoanalytic texts requires a multifaceted approach that encompasses linguistic precision, philosophical awareness, cultural contextualization, and literary sensitivity. Equivalence in this context cannot be understood as static or one-dimensional but must be approached as a dynamic, functional, and context-sensitive process. Translation units in psychoanalytic texts often exceed the word level and require holistic interpretation. Concepts such as tolerance (Schreiber) and degrees of equivalence (Kade) are critical for understanding how to adapt complex terms while maintaining fidelity to the original intent. Comparative analysis of French and Spanish translations reveals that greater attention to cultural-linguistic alignment (e.g., *le moi*, *el yo*) can lead to translations that retain emotional and cognitive accessibility.

Conclusion

The study concludes that equivalence in the translation of psychoanalytic texts is neither absolute nor symmetrical. It is governed by linguistic relativity, socio-cultural norms, and the translator's interpretive choices. Accurate and effective translation of Freudian psychoanalytic

terminology into Persian requires avoiding over-reliance on intermediary translations and adopting a direct and theoretically informed strategy that bridges linguistic and cultural gaps. Collaboration between translators and psychoanalysts, standardization of key terminology, and consistent revision of outdated or inadequate translations are necessary for ensuring conceptual clarity and preserving the intellectual legacy of psychoanalysis in Persian. Ultimately, equivalence should be seen not as a fixed outcome but as an ongoing negotiation between text, meaning, and culture.

Keywords

specialized translation, translation method, language, culture, concept, equivalence, psychoanalysis, sociolinguistics.

«مقاله پژوهشی»

بررسی تحلیلی چالش‌های معادل‌یابی در ترجمه متون تخصصی در حوزه روانکاوی

شافع فلاحی^۱، محمدحسین حدادی^{۲*}

چکیده

ترجمه به‌عنوان یک فرایند پیچیده، چیزی فراتر از انتقال ساده کلمات از زبان مبدأ به زبان مقصد است. این فرایند شامل انتقال معانی، مفاهیم و حتی تأثیرات فرهنگی و روان‌شناختی نهفته در متن زبان مبدأ است. اهمیت این موضوع در ترجمه متون تخصصی، به‌ویژه در حوزه پیچیده‌ای چون روانکاوی، دوچندان می‌شود. روانکاوی، به دلیل ماهیت چندلایه و اصطلاحات تخصصی خود، نیازمند درک عمیق مترجم از مفاهیم فلسفی، روان‌شناختی و زبانی است. این نوشتار به دنبال آن است که در بخش نظری با واکاوی مفهوم معادل‌یابی، مواد لازم برای بررسی مهمترین چالش‌های موجود در ترجمه متون تخصصی در حوزه روانکاوی را فراهم کرده سپس در بخش عملی با استفاده از روش توصیفی و با استناد به ترجمه برخی مفاهیم مورد استفاده در آثار زیگموند فروید (به دلیل ابعاد معنایی گسترده مفاهیم مورد استفاده توسط این روانکاو)، به این پرسش پاسخ دهد که چگونه می‌توان در ترجمه متون روانکاوی، میان دقت علمی، انتقال فرهنگی و قابل‌فهم بودن برای مخاطب زبان مقصد تعادل ایجاد کرد. فرضیه این است که ترجمه موفق در این حوزه نیازمند رویکردی ترکیبی است که هم به جزئیات زبانی و هم به درک عمیق از مفاهیم و محیط فرهنگی مورد بحث توجه داشته باشد.

واژه‌های کلیدی

ترجمه متون تخصصی، روش ترجمه، زبان، فرهنگ، مفهوم، معادل‌یابی، روانکاوی، زبان‌شناسی اجتماعی.

۱. دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته ترجمه زبان آلمانی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجه، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه زبان‌ها و ادبیات آلمانی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجه، دانشگاه تهران، تهران، ایران

نویسنده مسئول:

محمدحسین حدادی

ایانامه: haddadi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۰۶

استناد به این مقاله:

فلاحی، شافع؛ حدادی، محمدحسین (۱۴۰۴). بررسی تحلیلی چالش‌های معادل‌یابی در ترجمه متون تخصصی در حوزه روانکاوی، فصلنامه زبان‌شناسی اجتماعی، ۸ (۳۰)، ۱۹-۳۶.

(DOI: [10.30473/il.2025.73568.1673](https://doi.org/10.30473/il.2025.73568.1673))

مقدمه

ترجمه متون روانکاوی، به دلیل ماهیت چندلایه و اصطلاحات تخصصی خود، درک عمیق مترجم را از مفاهیم فلسفی، روان‌شناختی و زبانی می‌طلبد. اصطلاحات تخصصی در حوزه روانکاوی مفاهیمی هستند که علاوه بر بار زبانی، حامل زمینه‌های فرهنگی، تاریخی و فلسفی نیز هستند. ترجمه این مفاهیم از زبان مبدأ به زبان مقصد (به ویژه به زبان فارسی) مستلزم شناخت عمیق از ریشه‌های آن‌ها در زبان و فرهنگ مبدأ و همچنین توانایی انتقال دقیق آن‌ها به زبان مقصد است.

در ترجمه تمامی متون تخصصی و از جمله متون روانکاوی، همواره این سؤال مطرح است که آیا ترجمه‌های موجود از دقت علمی لازم برخوردار و معادل‌های پیشنهادی برای اصطلاحات تخصصی رضایت بخش هستند یا نه. آن چه همواره بر سر راه مترجمان در ترجمه متون روانکاوی قرار دارد، یک دو راهی معنایی است. آیا مترجم لفظ‌ها را تعریف می‌کند یا کلمات را انتقال می‌دهد و یا هر دو. علاوه بر این، مفاهیم «هم‌معنایی» و «چندمعنایی» مترجم را در انتخاب معادل مناسب به چالش می‌کشد. بسیاری از اصطلاحات تخصصی دارای معانی چندگانه هستند که بسته به بافت متن، می‌توانند تفاوت‌های ظریف یا معناداری پیدا کنند. برای نمونه، واژه‌ی *Trieb* در آثار فروید به اشکال گوناگونی چون «سائق»، «کشش» و «غرایز» ترجمه شده است که هر کدام بازتاب‌دهنده‌ی بخشی از معنای اصلی هستند، اما هیچکدام به تنهایی نمی‌توانند به‌طور کامل بار مفهومی آن را منتقل کنند.

نسبیت زبانی^۱ نیز یکی از مباحث کلیدی در مطالعات ترجمه است که اهمیت آن در متون تخصصی و به ویژه در حوزه روانکاوی برجسته‌تر می‌شود. زبان‌ها واقعیت را به گونه‌ای متفاوت تقسیم‌بندی و بازنمایی می‌کنند. برای مثال، زبان آلمانی که فروید در متون خود به کار بسته، ساختاری پیچیده و مفهومی دارد که به او اجازه می‌دهد مفاهیم روانکاوی را با دقت فلسفی و روان‌شناختی بیان کند. انتقال این مفاهیم به زبان‌هایی با ساختار متفاوت، همچون زبان فارسی، مستلزم بازآفرینی مفاهیم در بستر فرهنگی زبان مقصد است. این فرایند اغلب به حذف یا اضافه شدن جنبه‌هایی از معنا منجر می‌شود، که در نهایت ترجمه را به

بازتولیدی از متن اصلی بدل می‌کند، نه بازنمایی مستقیم آن. در این میان، مفهوم «واحد ترجمه» نقشی اساسی ایفا می‌کند. واحد ترجمه می‌تواند شامل واژه، جمله، یا حتی عبارت‌های طولانی‌تر باشد. در ترجمه متون تخصصی حوزه روانکاوی، واحد ترجمه معمولاً از سطح واژه فراتر می‌رود و نیازمند تحلیل کل‌نگرانه است. انتخاب معادل مناسب وابسته به بافت و کاربرد واژه در متن است و مترجم باید به دقت رابطه بین واژه‌ها و معانی آن‌ها را در هر دو زبان تجزیه و تحلیل کند.

این نوشتار در صدد آن است که با بررسی تجربی چالش‌های موجود در ترجمه فارسی برخی مفاهیم مورد استفاده قرار گرفته توسط زیگموند فروید^۲ به این پرسش پاسخ دهد که چگونه می‌توان در ترجمه متون روانکاوی، میان دقت علمی، انتقال فرهنگی و قابل‌فهم بودن برای مخاطب زبان مقصد تعادل ایجاد کرد؟ آن چه مبنای فرضیه قرار گرفته، این است که ترجمه موفق در این حوزه نیازمند رویکردی ترکیبی است که هم به جزئیات زبانی و هم به درک عمیق از مفاهیم و محیط فرهنگی مورد بحث توجه داشته باشد. برای نیل به اهداف مورد نظر در این مقاله، علاوه بر بررسی نظریات موجود در باره معادل‌یابی و تحلیل اصطلاحات تخصصی، راهکارهایی برای غلبه بر چالش‌های ترجمه متون روانکاوی ارائه خواهد شد. هدف، کمک به ارتقای کیفیت ترجمه این متون و انتقال دقیق مفاهیم به خوانندگان زبان مقصد است.

پیشینه تحقیق

در میان مطالعات اخیر که به ترجمه متون روانکاوی پرداخته‌اند، می‌توان به پژوهش شاخص افروز (۲۰۲۲) اشاره کرد که با بررسی نظریات ژاک لاکان^۳ از دریچه مطالعات ترجمه، به ارتباط میان زبان، هویت و روانکاوی پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد که فرایند ترجمه در چارچوب نظریه لاکان می‌تواند به سه مرحله «واقعی»، «خیالی» و «نمادین» تقسیم شود. در مرحله واقعی، مترجم با متن مبدأ در سطح زبانی و معنایی مواجه می‌شود، در حالی که در مرحله خیالی، برداشت‌های ذهنی مترجم با مفاهیم متن تداخل پیدا می‌کند. در نهایت، مرحله نمادین زمانی رخ می‌دهد که ترجمه به عنوان محصول نهایی، به واقعیت

2. Sigmund Freud

3. Jacques Lacan

1. Sprachliche Relativität

به داده‌ها و نتایج بدست آمده اختصاص یافته است.

چارچوب نظری: واکاوی مفهوم «معادل‌یابی»

شاید این مسئله کمی دور از ذهن به نظر برسد، اما دو مفهوم شاخص و اساسی نظریات ترجمه، یعنی (adequacy) Adäquatheit و Äquivalenz (Equivalence) که معمولاً با «معادل‌یابی و یا تعادل» جایگزین می‌گردند، برابر نهاد مشخصی در متون علمی زبان فارسی، خصوصاً در زبان‌شناسی و علم ترجمه ندارند (ر. ک. حدادی/ پروان، ۲۰۲۱: ۱۶۵). معادل‌یابی هم یک مفهوم محوری در بستر نظریه ترجمه^۲ و هم یک شالوده مفهومی جهت سنجش کیفی ترجمه^۳ است. با این حال، به‌رغم این اهمیت، معادل‌یابی در چند دهه اخیر به یکی از بحث برانگیزترین موضوعات مبدل شده است. برای نیل به اهداف مورد نظر در این نوشتار، ابتدا لازم است که بر بستر مباحث نظری موجود در باب معادل‌یابی، ابعاد معنایی این مفهوم مورد بررسی قرار گیرد.

رومن یاکوبسن^۴ (۱۹۵۹) اهمیت معادل‌یابی را در تفاوت^۵ می‌بیند و یوجین نایدا^۶ (۱۹۶۴) انواع متنوعی از معادل‌یابی را ارائه می‌دهد که یکی از آنها معادل‌یابی پویا است. در حالی که پژوهشگرانی چون ورنر کولر^۷ (۲۰۱۱) نیز بر دامنه اهمیت این مفهوم تأکید داشته‌اند، کسانی چون رایس و ورمر^۸ (۱۹۹۱) معادل‌یابی را به شدت غیرضروری می‌دانند یا حتی آن را کاملاً مردود دانسته‌اند. چهار نگاه فوق به مفهوم معادل‌یابی این سؤال را مطرح می‌سازد که چرا تا بدین حد در مورد یک مفهوم اختلاف عقاید و پراکندگی آراءیی وجود دارد؟ به نظر می‌رسد این موضوع عمدتاً به دلیل سوءتفاهم آگاهانه یا ناخودآگاه بسیاری از نویسندگان درباره مفهوم «معادل‌یابی» است. اگر به ریشه لاتین این واژه توجه کنیم، به وضوح می‌بینیم که معادل‌یابی به معنای «ارزش برابر»^۹ است و اصلاً به معنای «یکسانی»^{۱۰} یا بدتر از آن «همسانی»^{۱۱} نیست، بلکه به معنای ارزش تقریباً برابر یا هم‌ارزی با وجود برخی تفاوت‌های اجتناب‌ناپذیر است، تفاوتی

جدیدی در زبان مقصد تبدیل شود. مطالعات دیگر مانند پژوهش زنده‌بودی (۲۰۱۰) نیز با نگاهی اجمالی به انواع ترجمه و ذکر مثالهایی، به چالش‌های فرهنگی و زبانی ترجمه متون روانکاوی پرتو افکنده و بر این نکته تأکید داشته‌اند که اصطلاحات فرویدی مانند Ego، Id و Superego در ترجمه‌های مختلف دچار دگرگونی‌های معنایی می‌شوند که می‌توانند به تغییر درک مفاهیم منجر شوند. راباته^۱ (۲۰۲۲) نیز در پژوهش خود تأکید کرده است که ترجمه در حوزه روانکاوی نه تنها فرایند انتقال معنا بلکه نوعی «فرهنگ‌سازی» است که در آن هویت فرهنگی زبان مقصد تأثیر قابل‌توجهی بر فرایند معادل‌یابی دارد. او معتقد است که مفاهیم کلیدی در آثار فروید باید به گونه‌ای ترجمه شوند که انسجام مفهومی حفظ شود. در نهایت، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که ترجمه متون روانکاوی نیازمند درکی عمیق از رویکردهای زبان‌شناختی و تحلیل‌های روانکاوانه است و مترجمان باید علاوه بر مهارت‌های زبانی، شناخت دقیقی از نظریات روانکاوی همچون دیدگاه‌های فروید و لاکان داشته باشند.

روش تحقیق

روش مورد استفاده در این مقاله، روش توصیفی است. نویسندگان با این روش به دنبال آن هستند که با بررسی تحلیلی ویژگی‌های ترجمه متون تخصصی در حوزه روانکاوی، مهمترین چالش‌هایی را که مترجمین فارسی زبان در انتقال اصطلاحات تخصصی روانکاوی از آلمانی به فارسی درگیر آن هستند، از بطن ترجمه‌ها استنباط و استخراج کرده و بر بستر آن‌ها، راهکارهای لازم را برای ترجمه این متون ارائه دهند. برای نیل به اهداف مورد نظر، ابتدا در بخش نظری نقش مهم معادل‌یابی در ترجمه مورد بررسی قرار گرفته و سپس در بخش عملی با بررسی تجربی برخی از مفاهیم مورد استفاده (به ویژه در آثار فروید) که از زبان آلمانی به زبان فارسی ترجمه شده‌اند، مواد لازم برای ترجمه متون روانکاوی در اختیار خوانندگان قرار گرفته است و در ادامه، بایدهای ترجمه این متون مورد نقد قرار می‌گیرد. در بخش آماری، با بررسی مقایسه‌ای معادل‌های پیشنهادی فارسی، فرانسوی و انگلیسی برای اصطلاحات تخصصی آلمانی، ابعاد معنایی این اصطلاحات در زبان‌های ذکر شده مورد توجه قرار می‌گیرند. قسمت پایانی مقاله (نتیجه‌گیری)

2. translation theory
3. Translation Quality Assessment (TQA)
4. Roman Jakobson
5. equivalence in difference
6. Eugene Nida
7. Wrener Koller
8. (Katharina) Reß/ (Hans J.) Vermeer
8. equal value
9. equal value
10. sameness
11. identity

1. Rabaté

مترجم در طول ترجمه متمرکز است، در حالی که Äquivalenz محصول-محور است و بر نتیجه تمرکز دارد (همان، ۱۳۴).

پیتر نیومارک^{۱۳} در این راستا گام بلند تری برمی‌دارد و مفهوم equivalent effect را مطرح می‌سازد و به بررسی شرایطی می‌پردازد که هدف از آن ایجاد تأثیری مشابه یا نزدیک در مخاطب زبان مقصد با متن مبدأ است. لیکن نیومارک معتقد است این مفهوم دارای محدودیت‌هایی است، بدین معنی که به‌رگیری از این مفهوم در دو حالت دشوار است: ۱- زمانی که هدف متن مبدأ تأثیرگذاری است و هدف ترجمه اطلاع‌رسانی (یا برعکس). ۲- وقتی فاصله فرهنگی میان دو زبان زیاد است. نیومارک بحث چالش کلمات فاقد معادل^{۱۴} را نیز به میان می‌آورد و باور دارد که ترجمه کلماتی که در زبان دیگر معادل دقیقی ندارند، چالشی فرهنگی است (۲۰۰۳: ۴۸).

در این جا این پرسش مطرح می‌شود که آیا در طرح مجدد مفهوم Äquivalenz نمی‌توان به اصل کلمه زبان مبدأ مقید بود و در ادامه طی تکرار و توضیح‌های مکرر در مورد آن ماهیت و روح کلمه را دریافت؟ برای پی بردن به این پرسش طبق نظر نیومارک باید به مفهوم Adäquatheit نیز توجه نمود. به عقیده او Adäquatheit رابطه‌ای میان ابزار (متن مبدأ) و هدف (متن مقصد) است که بر انتخاب‌های مترجم تأثیر می‌گذارد (نیومارک، ۱۹۸۱). افرادی چون وینی و داربلنه^{۱۵} (۱۹۹۵) نیز به این عرصه گام نهاده اند و با ابداع روشی ایده خود را در زمینه ترجمه و معادل‌یابی به‌بوت‌ه آزمایش نهاده اند. آنان سبک شناسی تطبیقی را با الهام از زبان شناسی مقابله‌ای تدوین نمودند، شیوه‌ای که عمدتاً به تفاوت‌ها و شباهت‌های ساختاری زبان‌ها در ترجمه می‌پردازد و در حوزه ترجمه‌شناسی مبتنی بر زوج زبان‌ها قرار می‌گیرد. هدف اصلی، انتقال محتوا به زبان مقصد به گونه‌ای است که ساختار زبان مقصد رعایت شود و تفاوت‌های ساختاری میان زبان‌ها با روش‌های مناسب در سطح محتوا و سبک رفع شود. برخی از روش‌های این رویکرد، مانند modulation یا adaptation، در شرایط خاص فرهنگی یا متنی ممکن است کارایی کمتری داشته باشند، زیرا نیازمند درک عمیق از هر دو فرهنگ مبدأ و مقصد هستند. به عنوان مثال در ترجمه

که، مطابق نظر یاکوبسن (۱۹۵۹)، ناشی از این واقعیت ساده است که همه زبان‌ها ماهیتاً متفاوت‌اند. سنل هورنبای^۱ نیز به تبع آرای اخیر، معادل‌یابی را چیزی جز توهم تقارن بین زبان‌ها^۲ نمی‌داند (۱۹۸۸: ۲۲) که از دید هر مترجم حرفه‌ای این نظر کاملاً نادرست است. اما آلبرشت نویبرت^۳ (۱۹۶۸) معادل‌یابی را به‌عنوان یک مقوله نشانه‌شناختی^۴ معرفی می‌کند که شامل سه مؤلفه: نحوی^۵، معنایی^۶ و کاربردی^۷ است. وی معتقد بود که این مؤلفه‌ها به‌صورت سلسله‌مراتبی^۸ به هم مرتبط‌اند، به‌طوری که معادل‌یابی معنایی بر معادل‌یابی نحوی اولویت دارد و معادل‌یابی کاربردی هر دو را مدیریت و تعدیل می‌کند.

رایس و ورمر به بررسی دو مفهوم کلیدی و پربسامد در نظریه ترجمه یعنی Adäquatheit و Äquivalenz می‌پردازند. این مفاهیم اغلب بدون تعریف روشن و دقیق در متون مرتبط به کار می‌روند. در حال حاضر صاحب نظران همه در این مورد متفق القول اند که Äquivalenz در ترجمه‌شناسی به رابطه‌ای میان یک متن مبدأ (یا بخش‌هایی از آن) و یک متن مقصد (یا بخش‌هایی از آن) اشاره دارد، اما ماهیت این رابطه همچنان در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. گاهی اوقات Äquivalenz با Adäquatheit به یک معنا در نظر گرفته می‌شود (اشتاکلبگ^۹، ۱۹۷۸) و گاهی حتی به عنوان مترادفی برای کلمه «ترجمه»^{۱۰} پیشنهاد می‌شود (توری^{۱۱}، ۱۹۸۰) و اخیراً این مفهوم در حکم «یک ساخت ایده‌آل» و یک مفهوم «تجویزی» یک جانبه کاملاً مردود اعلام شده است و به جای آن پیشنهاد شده که از اصطلاح «قربان»^{۱۲} استفاده شود. رایس و ورمر بر این باورند که از اصطلاح Äquivalenz نباید دست کشید و آن را کنار گذاشت، بلکه بلعکس باید بی‌وقفه تلاش کرد تا مضمون آن را دقیق‌تر مشخص کرده و استفاده از آن به تناسب محدود شود. (رایس و ورمر، ۱۹۹۱: ۱۲۴). Adäquatheit از دید رایس و ورمر یک مفهوم فرآیند-محور است و بر انتخاب‌های

1. (M.) Snell-Hornby
2. illusion of symmetry between languages
3. Albrecht Neubert
4. semiotic category
5. syntactic
6. semantic
7. pragmatic
8. hierarchically
9. (J. von) Stackelberg
10. Übersetzung
11. (Gideon) Toury
- 12 approximation

13. Peter Newmark

14. No-Equivalent Words

15. (J-P.) Vinay / (J.) Darbelnet

بی‌اهمیت^۷: مواردی که حفظ آن‌ها ضروری نیست (هَنشلمان، ۱۹۷۹).

کونینگز^۸ برای معادل‌یابی دسته‌بندی جزیی‌تری پیشنهاد می‌کند. در دسته‌بندی نخست، معادل‌یابی درون متنی است: جهت حفظ معنای مستقیم و ارجاعی واژه یا عبارت، مفهوم denotative Äquivalenz، برای اشاره به تنوع زبانی و گویشی میان فرهنگ‌ها و مناطق مختلف، مفهوم diastatisch-diatopische Äquivalenz، جهت رعایت هنجارها و اصول زبانی که در متن اصلی وجود دارند، مفهوم textnormative Äquivalenz، برای انطباق کاربردی کلمات با هدف معنا در متن، مفهوم pragmatische Äquivalenz و در نهایت جهت حفظ ساختار و فرم زبان اصلی در ترجمه، مفهوم formale Äquivalenz مطرح می‌شود. ضمناً معادل‌یابی‌ها به چند مورد معادل‌یابی فرامتنی هم اشاره می‌کنند که به عوامل و عملکردهای خارج از متن مربوط می‌شود: finalistische Äquivalenz بر عملکردی تمرکز دارد که نویسنده برای متن خود در نظر گرفته دارد و این هدف در متن ترجمه شده تحقق میابد، البته لازم است مترجم در این مسیر دو حالت را مدنظر داشته باشد. نخست حفظ عملکرد^۹، بدین معنا که ترجمه یابد به گونه‌ای باشد که عملکرد اصلی متن مبدأ حفظ شود. و دوم تغییر عملکرد^{۱۰} (کونینگز، ۱۹۸۱)

کولر معتقد است که معادل‌یابی نه به معنای انتقال کامل و مطلق عناصر متن مبدأ به متن مقصد، بلکه به معنای برقراری رابطه‌ای است که جنبه‌های کلیدی متن مبدأ را با در نظر گرفتن شرایط زبانی، فرهنگی و مخاطب، حفظ کند. او همچنین بر اهمیت تحلیل زبانی-سبکی و تحلیل کاربردی در مرحله اولیه فرایند ترجمه تأکید دارد (در: اشتولتسه^{۱۱}، ۲۰۱۸). یورن آلبرشت^{۱۲}، نظریه‌پردازانی (چون کولر) را به این دلیل که تمایز شفاف میان معادل‌یابی و نامتغیریابی^{۱۳} قائل نیستند، مورد انتقاد قرار می‌دهد. او معتقد است که مفهوم نامتغیریابی باید در قامت یک فرایند فهم شود و به ثبات و تداوم ویژگی‌های معین و مشخصی (چون دلالت یا ضمنیات) ربط پیدا کند، در حالی که معادل‌یابی (هم‌ارزی) را می‌بایست

اصطلاح فرانسوی baccalauréat به A-level زبان انگلیسی، چنانچه مترجم تفاوت‌های آموزشی میان این دو نظام را نداند، ممکن است در انتقال دقیق مفهوم ناکام بماند. equivalence نیز که به عنوان یکی از روش‌های ترجمه در سبک‌شناسی تطبیقی معرفی شده است، بیش از حد کلی است و تقریباً تمامی فرایندهای ترجمه را دربر می‌گیرد.

تا اواخر دهه ۱۹۷۰، انواع مختلفی از Äquivalenz تعریف شده بود که ورنر کولر توانست خلاصه‌ای دقیق و چندوجهی از آنها ارائه دهد. او در واقع با تکیه بر یافته‌های ژان دلزل^۱ بر سه نوع Äquivalenzbeziehungen یا به تعبیری سه سطح تفسیر واژگانی (exégèse lexicale) انگشت می‌گذارد. سطح صفر فقط به عبارات ساده و واضح محدود است که بدون نیاز به تفسیر قابل ترجمه‌اند در این سطح حالت برابری یک به یک مدنظر است. سطح اول به توانایی مترجم در تحلیل دقیق زمینه [Kontext] تأکید دارد و مترجم باید از معادل‌های از پیش تعریف‌شده در زبان مقصد استفاده کند. برابری در این سطح می‌تواند یک به چند، چند به یک و بعضاً یک به جزئی از کلمه باشد. سطح دوم که مستلزم خلاقیت مترجم است و نمایانگر پیچیدگی‌های خاصی است که تنها بر اساس متن خاص قابل بررسی هستند. برابری یک‌به‌هیچ و بعضاً یک به جزئی از کلمه به مواردی اشاره دارد که زبان مقصد هیچ معادلی ندارد و نیاز به بازآفرینی دارد (کولر، ۲۰۱۱). اشاره به دو دسته بندی محوری هَنشلمان^۲ خود سرآغازی در راستای نظم بخشیدن به تعاریف مربوط به مفهوم Äquivalenz است. در سطح محتوایی این تقسیم‌بندی شامل (معنای بنیادین یا اصلی)^۳ و (معانی ضمنی یا بار فرهنگی)^۴ است. این سطح خود شامل دو لایه اصلی است: لایه نخست، لایه اطلاعات معنایی (معنای مستقیم و ضمنی کلمات) و لایه دوم، لایه اطلاعات کاربردی-سبکی (سبک و کاربرد خاص کلمات) است. اما عامل موثر بر این لایه‌ها درجه بندی Äquivalenz است. به عقید هَنشلمان در سلسله مراتب برای معادل‌یابی، باید درجات مختلف Äquivalenz را بر اساس میزان اهمیت اطلاعات به سه دسته تقسیم کرد: اجباری^۵؛ مواردی که حتماً باید در ترجمه حفظ شوند. اختیاری^۶؛ مواردی که حفظ آن‌ها اختیاری است.

7. nicht relevant

8. (F. G.) Königs

9. Funktionserhaltung

10. Funktionswechsel

11. (Radegundis) Stolz

12. Jörn Albrecht

13. Invarianz

1. Jean Delisle

2. (K.) Henschelmann

3. Denotation

4. Connotation

5. obligatorisch relevant

6. nicht-obligatorisch

این رویکرد، با تأکید بر انتقال پیام به‌جای ساختارهای زبانی، به‌ویژه در ترجمه متون مذهبی و فرهنگی، اهمیت بسیاری دارد. با این حال، چالش‌های این رویکرد نیز نشان می‌دهد که ترجمه همیشه یک فرآیند ذهنی و وابسته به دانش و ادراک مترجم باقی خواهد ماند. به همین دلیل، ترجمه‌های جدید باید همواره با توجه به زمان، زبان، و فرهنگ بازنگری شوند تا بتوانند مخاطبان را به پیام اصلی متن نزدیک‌تر کنند (اشتولتسه^{۱۲}، ۲۰۱۸).

در این جا لازم است که به علم ترجمه زبانشناختی^{۱۳} نیز اشاره شود که سنگ بنای آن بر این فرض بنیادین استوار است که در فرآیند ترجمه، دو نظام زبانی با یکدیگر تلاقی و برخورد می‌کنند (ورنای^{۱۴}، ۱۹۷۴: ۲). این علم در پی توصیفی توأم با جزئیات و ریزه‌کاری‌های روابط تخصصی^{۱۵} میان واحدهای زبانی بین دو زبان (هم‌ارزی) است از دید اتو کاده^{۱۶} (۱۹۶۸: ۹۰) واحد ترجمه، کوچک‌ترین بخش متن زبان مبدأ است که می‌توان برای آن بخشی در متن زبان مقصد تعریف کرد که شرایط نامتغیر در سطح محتوا را رعایت می‌کند. بنابراین، ترجمه زمانی معادل *äquivalent* است که شامل تعداد برابر واحدهای ترجمه با متن زبان مبدأ باشد. اما این امر مسئله‌ای جدید را به میان می‌آورد. آیا تقسیم کامل و جزء به جزء یک متن به واحدهای ترجمه امکان‌پذیر است؟ جهت پاسخ به این سوال، کاده یک رده‌شناسی^{۱۷} ساده از معادل‌یابی در ترجمه بین متن زبان مبدأ و متن زبان مقصد بدست داده که شامل چهار نوع بالقوه از معادل‌یابی^{۱۸} است:

۱. تعادل یک به یک (Eins-zu-eins) یا تعادل کامل (totale Äquivalenz)
۲. تعادل یک به چند (Eins-zu-viele) یا تعادل اختیاری (fakultative Äquivalenz)
۳. تعادل یک به جزء (Eins-zu-Teil) یا تعادل تقریبی (approximative Äquivalenz)
۴. تعادل یک به صفر (Eins-zu-Null) یا تعادل صفر (Null-Äquivalenz)

کاده اذعان می‌دارد که انتخاب معادل‌های بالقوه نه تنها به زمینه فرهنگی و مکانی، بلکه به عواملی نظیر نوع متن یا ژانر، هدف یا عملکرد ترجمه و مخاطبان مورد نظر بستگی

نتیجه‌محور فهم کرد و به نسبت میان متن مبدأ و متن مقصد مرتبط دانست (در: شرایبر^۱، ۲۰۱۷: ۵۵).

نظریه نایدا و تابر^۲ در ترجمه، به‌ویژه ترجمه متون مقدس، با تأکید بر «معادل‌یابی پویا^۳» و استفاده از روش سه مرحله‌ای تحلیل، انتقال و بازسازی، یکی از مهم‌ترین رویکردها در علم ترجمه معاصر محسوب می‌شود. این نظریه تأکید دارد که ترجمه باید فراتر از انتقال صرف واژگان و ساختارها برود و پیام اصلی، احساسات و تأثیر متن اصلی را به مخاطب منتقل کند. مفهوم *Äquivalenz* یا معادل‌یابی در نظریه نایدا بر دو جنبه اصلی استوار است: نخستین جنبه در معادل‌یابی صوری^۴ تجلی می‌یابد. این نوع معادل‌یابی به معنای حفظ دقیق ساختار و واژگان متن اصلی است و در بسیاری از موارد به دلیل پیچیدگی‌های زبانی و فرهنگی می‌تواند به سردرگمی مخاطب منجر شود. دومین جنبه خود را معادل‌یابی پویا^۵ نشان می‌دهد. این روش تلاش می‌کند تا پیام و معنای اصلی متن را با توجه به شرایط فرهنگی و زبانی مخاطب هدف منتقل کند. هدف این نوع معادل‌یابی، ایجاد همان تأثیری است که متن اصلی بر خوانندگان اولیه داشته است. نایدا با همکاری تابر (۱۹۶۹)، این رویکرد را به‌وضوح توضیح داده و مراحل ترجمه را بر مبنای تحلیل دقیق متن، انتقال معنا به زبان مقصد، و ادغام متن برای خوانندگان هدف تعریف کرده است. در مرحله تحلیل^۶، متن اصلی با استفاده از تکنیک‌های دست‌ورزبان زایشی-گشتاری^۷ به ساختارهای پایه‌ای^۸ تجزیه می‌شود. هدف این مرحله، شناسایی معنای عمیق و روابط بین عناصر جمله است. در مرحله انتقال^۹، ساختارهای پایه‌ای تحلیل‌شده به زبان مقصد منتقل می‌شوند. در مرحله ادغام^{۱۰}، متن نهایی به گونه‌ای ادغام می‌شود که هم از نظر زبانی و هم از نظر فرهنگی برای مخاطبان زبان مقصد مناسب باشد. این مرحله مستلزم دقت نظر در انتخاب سبک و توجه به کنش‌های بلاغی^{۱۱} متن است. نظریه نایدا و تابر با تأکید بر تحلیل دقیق و معادل‌یابی پویا، انقلابی در رویکردهای ترجمه ایجاد کرد.

1. (M.) Schreiber
2. Nida/Taber
3. dynamische Äquivalenz
4. formale Äquivalenz
5. dynamische Äquivalenz
6. Analyse
7. Generative Transformational Grammar
8. kernels
9. Transfer
10. Synthesis
11. heterische Funktionen

12. Stolze

13. linguistische Übersetzungswissenschaft

14. (H.) Vernay

15. Zuordnungsbeziehungen

16. Otto Kade

17. Typologie

18. Potentielle Äquivalente

دارد (اشتولتسه^۱، ۲۰۱۸).

برای تبیین مفهوم «ترجمه درست» از میان سه اصطلاح [Adäquatheit, Äquivalenz, Invarianz]، تنها مورد اول، این حقیقت که تغییر و تحول متنی بر نامتغیرگزینی استوار است، در حکم یک معیار معرف برای ترجمه در نظر گرفته می‌شود، در حالی که دو اصطلاح دیگر عمدتاً به عنوان معیارهای ارزیابی کیفیت ترجمه مدنظراند. آلبرشت معتقد است که دو گزاره زمانی معادل محسوب می‌شوند که دارای یک ارزش حقیقی یکسان باشند. هم ارزی در نتیجه ثبات یا عدم تغییر^۲ یک عامل واحد حاصل می‌شود و از این رو Äquivalenz، مفهومی نسبی بوده و معادلیابی مطلق که منتقدان این مفهوم همواره بدان آن اشاره دارند، بعضاً یک تناقض در تعریف^۳ است (آلبرشت^۴، ۱۹۹۰: ۷۴).

شرایبیر (۱۹۹۳: ۵۶) با تعدیل تعریف آلبرشت از معادلیابی به این نتیجه می‌رسد که در ترجمه معمولاً نامتغیرگزینی‌ها به صورت سلسله‌مراتبی تعیین می‌شوند، بدین معنا که معادلیابی همواره وقتی حاصل می‌شود که بیشترین میزان ممکن از نامتغیر در عواملی که بیشتر گزینش شده‌اند، محقق شود. شرایط بر این باور است که مفهوم معادلیابی در ترجمه اساساً به کیفیت ترجمه‌ها مربوط است. در ترجمه، دستیابی به معادلیابی یا برابری کامل در عمل تنها در متونی امکان‌پذیر است که حضور باسابقه‌ای در جامعه دارند و به گونه‌ای نرم و هنجاریافته یا به اصطلاح جاگیر شده‌اند. به عنوان مثال، عبارت (No smoking) به طور کامل با (défense de fumer) ترجمه می‌شود. در اینجا سوال این است، آیا نامتغیرگزینی منحصر به فرد یک کلمه هیچ گاه محقق نمی‌شود؟ شرایط می‌گوید این همراه کننده است که در اینجا برای قانع کردن خودمان اصطلاح «قربان» را بر «معادلیابی» ترجیح بدهیم. او برای رفع این مشکل اصطلاح درجه معادلیابی^۵ که مبدع آن بارچوداروف^۶ است را برمی‌گزیند. این اصطلاح امکان دستیابی به معادلیابی کامل را رد نمی‌کند، اما در عین حال نشان می‌دهد که نامتغیرگزینی، حداقل در متون پیچیده‌تر، معمولاً تنها به صورت تقریبی برآورده می‌شوند. شرایط بر باز هم به این

اصطلاح بسنده نمی‌کند و با الهام از مک‌فارلن^۷ اصطلاحی مکمل را مطرح می‌سازد: تولرانس^۸ (روامداری). این مفهوم وضعیتی را توصیف می‌کند که در آن شباهت‌ها بنیادی و تفاوت‌ها بی‌اهمیت اند و به طور کلی به معنای «انحراف مجاز» از درجه بهینه معادلیابی است و عمدتاً به سلسله‌مراتب نامتغیرگزینی‌ها و در نتیجه، به نوع متن بستگی دارد. فی‌المثل، شرایط (۱۹۹۳: ۵۸) در ترجمه متون تخصصی (که در طبقه‌بندی رایس تحت عنوان متون «محتوا محور» یا «اطلاع رسان» از آن یاد می‌شود)، نامتغیرگزینی دلالتی به وضوح در رتبه‌ای بالاتر از نامتغیرگزینی نحوی قرار می‌گیرد و بنابراین، تولرانس نحوی نیز در اینجا بیشتر از تولرانس دلالتی خواهد بود (لوی^۹ ۱۹۶۹: ۱۹). اما آیا درجه‌ای حداقلی از معادلیابی وجود دارد که باید به آن دست یافت تا بتوان از یک اثر به مثابه ترجمه نام برد؟ به نظر می‌رسد کاده (۱۹۶۸) به این پرسش پاسخ مثبت می‌دهد. با این حال، اگر به مانند او از یک سلسله مراتب سختگیرانه و کلی برای تمام متون پیروی کنیم، این مشکل به وجود می‌آید که از یک سو، نامتغیر دلالتی به عنوان یک حداقل ضروری مطرح می‌شود، اما از سوی دیگر، ممکن است این مهم، به واسطه پوشش‌های بالاتر تا حدی نقض شود، به طوری که درجه حداقلی معادلیابی در این حالت به یک ساختار نظری تبدیل می‌شود. همیشه باید حداقل درجه‌ای از معادلیابی محقق شود تا بتوان از یک متن را ترجمه به شمار آورد و این زمانی حاصل می‌شود که بتوان نامتغیرگزینی‌هایی را بازسازی کرد، که رابطه بین متن مبدأ و متن مقصد بر مبنای آنهاست. شرایط (۱۹۹۳) چنین استفاده نازلی از درجه حداقلی معادلیابی را ضروری می‌داند، چرا که در غیر این صورت، این وضعیت متناقض به وجود می‌آید که ترجمه‌های ناقص نمی‌توانند موضوع نقد ترجمه باشند، زیرا دیگر ترجمه به حساب نمی‌آیند.

پژوهشگر شاخص دیگری که تقسیم بندی کلی و نوینی از مفهوم equivalence ارائه می‌دهد آنتونی پیم^{۱۰} است. او دو مفهوم کلیدی معادلیابی طبیعی^{۱۱} و معادلیابی جهت‌دار^{۱۲} را در قالب بخشی از تقسیم‌بندی خود از نظریات مربوط به معادلیابی در ترجمه و به عنوان زیرمجموعه‌های

7. McFarlane
8. Toleranz
9. (J.) Levý
10. Anthony Pym
11. Natural Equivalence
12. Directional Equivalence

1. Stolze
2. Invarianz
3. contradictio in adiecto
4. Albrecht
5. Äquivalenzgrad
6. Barchudarov

وفاداری و سازگاری که برای ارتباط مؤثر میان زبان‌ها ضروری است، توجه دارند.

گیدئون توری مفهوم معادل‌یابی را نه به‌عنوان یک رابطه ثابت و ایستا بین متن مبدأ و مقصد، بلکه به‌عنوان مفهومی عملکردی-رابطه‌ای^۳ تعریف می‌کند. این مفهوم به مجموعه‌ای از روابط اشاره دارد که شیوه‌های مناسب ترجمه را از شیوه‌های نامناسب موجود در یک فرهنگ خاص متمایز می‌کند. برخلاف دیدگاه‌های سنتی که معادل‌یابی را بر اساس عناصر تکرارشونده و ثابت در نظر می‌گیرند، توری معتقد است که معادل‌یابی می‌تواند هر نوع رابطه‌ای باشد که در شرایط خاصی در ضمن ترجمه شکل گرفته است (توری، ۲۰۱۲: ۸۷). توری بر این باور است که نوع و میزان هم‌ارزی‌ای که یک ترجمه نسبت به متن مبدأ خود نشان می‌دهد، بواسطه هنجارها^۴ تعیین می‌شود. این هنجارها مشخص می‌کنند که چه چیزی به‌عنوان ترجمه در یک فرهنگ خاص قابل‌قبول است. به عبارت دیگر، مطالعه هنجارها برای درک چگونگی تحقق معادل‌یابی در ترجمه ضروری است. این هنجارها می‌توانند در بازه‌های تاریخی، در آثار یک مترجم خاص یا در نوشته‌ها و تولیدات یک مکتب ترجمه مشخص متغیر باشند (توری، ۲۰۱۲: ۸۷-۸۹). توری به‌جای استفاده از مفهوم [equivalence] به‌عنوان یک ابزار تجویزی^۵، آن را به‌عنوان مفهومی توصیفی^۶ و تاریخ‌محور^۷ مطرح می‌کند. او تأکید دارد که معادل‌سازی نباید به یک رابطه ثابت تقلیل یابد، بلکه باید هر رابطه‌ای که در ترجمه شکل گرفته است، با توجه به شرایط تاریخی و فرهنگی خاص، مورد مطالعه قرار گیرد (همان: ۸۸).

توری بین معادل‌یابی بالقوه^۸ و معادل‌یابی بالفعل^۹ تمایز قائل می‌شود. مطابق تعریف معادل‌یابی بالقوه به مجموعه‌ای از روابط احتمالی اشاره دارد که از حیث نظری می‌توانند در یک ترجمه وجود داشته باشند. در مقابل، معادل‌یابی بالفعل به روابطی اشاره دارد که در عمل تحقق یافته‌اند و می‌توان آن‌ها را از طریق مطالعات توصیفی بررسی کرد. از این منظر، معادل‌یابی بالقوه به شاخه نظری مطالعات ترجمه تعلق دارد، در حالی که معادل‌یابی بالفعل جایگاه خود را در چارچوب

یک پارادایم کلی‌تر تحت عنوان «پارادایم معادل‌یابی»^۱ معرفی کرده و به تمایزات بنیادین میان آن‌ها پرداخته است. معادل‌یابی طبیعی به این ایده اشاره دارد که رابطه معادل میان متن مبدأ و متن مقصد به‌طور ذاتی وجود دارد و نیازی به دخالت مترجم برای ایجاد آن نیست. این رویکرد فرض را بر این می‌گذارد که ارزش‌های مشابه - چه زبانی، چه عملکردی و چه فرهنگی - به‌طور طبیعی میان دو زبان بدون نیاز به دست‌کاری قابل تطبیق اند (پیم، ۲۰۲۳: ۷). برای نمونه: عبارت انگلیسی «Friday the 13th» که نشان‌دهنده بدشانسی است، به‌طور طبیعی به زبان اسپانیایی به «martes 13» (سه‌شنبه ۱۳) ترجمه می‌شود، که به خرافه فرهنگی اشاره دارد، در حالی که روز هفته در دو زبان متفاوت است (وینی و داربلنه، ۱۹۵۸: ۱۹). این رویکرد بر اصل تقارن دوطرفه تأکید دارد، به این معنا که رابطه معادل‌سازی میان زبان‌ها بدون توجه به جهت ترجمه ثابت می‌ماند (نایدا و تابر، ۱۹۶۹: ۱۲). با این حال، زبان‌شناسی ساختارگرا و نظریه‌پردازانی چون سوسور^۲، امکان چنین معادل‌یابی‌ای را زیر سؤال می‌برد، چرا که زبان‌ها بازتاب‌دهنده دیدگاه‌ها، جهان‌بینی و تفاوت‌های نظام‌مند هستند که معادل‌یابی کامل را از حیث نظری غیرممکن می‌سازد (پیم، ۲۰۲۳: ۹). در مقابل، معادل‌یابی جهت‌دار این نکته را خاطر نشان می‌سازد که معادل‌یابی به شکل بافتاری و فرهنگی تعیین می‌شود و ترجمه‌ها اغلب تحت تأثیر نیازها و انتظارات مخاطبان زبان مقصد قرار می‌گیرند (همان: ۲۵). این رویکرد بر ماهیت یا طبیعت نامتقارن ترجمه تأکید می‌کند، به‌طوری که متنی که از زبان A به زبان B ترجمه شده، ممکن است نتایجی متفاوت با ترجمه معکوس داشته باشد. مثلاً، عنوان برنامه تلویزیونی انگلیسی «Who Wants to Be a Millionaire?» در زبان آلمانی به «Wer wird Millionär?» تبدیل می‌شود، که ساختاری متناسب با ترجیحات زبانی و فرهنگی مخاطبان آلمانی ایجاد می‌کند (نایدا و تابر، ۱۹۶۹: ۱۵). این دو پارادایم دیدگاه‌های مکملی ارائه می‌کند، به‌طوری که معادل‌سازی طبیعی بر حفظ شباهت‌های ذاتی زبانی و فرهنگی تمرکز دارد، در حالی که معادل‌سازی جهت‌دار بر نقش فعال مترجم در تطبیق متن‌ها برای برآورده کردن نیازهای مخاطب مقصد تأکید می‌کند. این دو رویکرد در کنار هم درک جامعی از معادل‌سازی در کار ترجمه ارائه می‌دهند و به تعادل میان

3. functional-relational

4. Norms

5. Prescriptive

6. Descriptive

7. Historically-Oriented

8. Potential Equivalence

9. Realized Equivalence

1. Equivalence Paradigm

2. (Ferdinand de) Saussure

مطالعات توصیفی ترجمه^۱ تعریف می‌کند (همان، ۸۸-۸۹). توری بر این باور است که اهمیت معادل‌یابی در خود این مفهوم نیست، بلکه در کاربست آن به عنوان ابزاری برای کشف روابط ترجمه‌ای و تحلیل فرآیندهای تصمیم‌گیری مترجم است. معادل‌یابی، به گفته او، به کشف شبکه‌ای از روابط میان متن مبدأ و متن مقصد کمک می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه تصمیم‌گیری مترجم تحت تأثیر هنجارها و عوامل مختلف شکل گرفته است. این دیدگاه، رویکردی جامع‌تر به مطالعه ترجمه ارائه می‌دهد که عوامل تاریخی، فرهنگی و هنجاری موثر بر فرآیند ترجمه را پیش چشم دارد (همان: ۸۹-۹۰).

چارچوب عملی: تحلیل و نقد معادل‌یابی در ترجمه نوشته‌های فروید

از آن جایی که انتخاب معادل‌های دقیق برای اصطلاحات تخصصی مورد استفاده توسط زیگموند فروید، نقش بسیار مهمی در انتقال تفکرات این روانکاو به زبان مقصد ایفا می‌کند، جایگزینی‌های ناشیانه و استفاده نابجا از زبان توسط مترجمان، می‌تواند به ایده‌های وی خدشه و آسیب زیادی وارد سازد. با حذف واژه یا عبارات درست و متناسب، افکار فروید به نظر نه تنها زمخت یا ساده شده می‌رسند، بلکه به‌طور جدی تحریف می‌شوند. ترجمه‌های عاری از دقت کافی، کلمات او را از برخی یا بیشتر لایه‌های حسی ظریف و اشارات و هیجاناتی که او به‌عمد برمی‌انگیزد، محروم می‌سازند. این ظرافت‌ها و اشارات برای این بوده که خواننده بتواند آنچه فروید در ذهن داشته را درک کند و نه فقط در سطح فکری، بلکه در سطح احساسی، نه فقط با ذهن خودآگاه، بلکه با ذهن ناخودآگاه نیز واکنش نشان دهد. فقط با درک نوشته‌های فروید در هر دو سطح است که می‌توان به معنای کامل، به تمام ظرافت‌ها و غنای آن پی برد؛ و این برای فهم درست روانکاوی امری مبرم و حیاتی است.

ترجمه‌های انگلیسی آثار فروید از دید بتلهایم^۲ به مرحله نخست اندیشه‌ورزی های فروید که به جانب علم و پزشکی متمایل اند، مقیداند و همواره فروید بالغ‌تر را نادیده می‌گیرند. فرویدی که انسان‌گرایانه می‌اندیشد و بیشتر به سمت و سوی مسائل فرهنگی و انسانی و مسائل روحی نظر دارد. بتلهایم (۱۹۸۲: ۳۳) به این نکته اشاره کرده است که فروید خود

درجایی اعتراف می‌کند که اهمیت جنبه فرهنگی و انسانی روانکاوی بیشتر از جنبه پزشکی آن است. دو پهلوی بودن و ابهام، کنایات و استعارات از جمله مهمترین خصیصه‌های یک متن روانکاونه یعنی آنچه از قلم فروید می‌تراود، هستند. بسیاری از مترجمان انگلیسی آثار فروید با پیش گرفتن یک رویه پوزیتیویستی (مثبت‌گرایانه) -عمل‌گرایانه می‌کوشند دقت نگارش علمی در زبان انگلیسی را بر نگارش مبهم و گیج‌کننده آلمانی مسلط سازند و از هرگونه ابهامی در ترجمه بپرهیزند، حال آنکه چنین سبک توصیفی در زبان آلمانی طبیعی و مرسوم است. نگارش روانکاونه که تا حد زیادی با ناخودآگاه سروکار دارد - ناخودآگاهی که خود مملو از ابهامات و تناقض‌هاست - در زبان آلمانی می‌کوشد به این ویژگی‌ها وفادار بماند، در حالی که سبک انگلیسی مستلزم اجتناب از چنین ابهاماتی است.

فروید عنوان *Die Zerlegung der Psychischen Persönlichkeit* را به فصل سی‌ویکم «سری جدید رسالات مقدماتی روان‌تحلیلی»^۳ داده است. ترجمه تحت‌اللفظی این عنوان «تفکیک شخصیت روانی» است. آنچه درمورد این عنوان می‌توان گفت این است که *Zerlegung* به معنی «تجزیه و از هم جداکردن» را می‌توان به شکل محاوره‌ای به «تقسیم» یا «تجزیه» برگرداند. اما در ویرایش استاندارد این فصل به زبان انگلیسی «آناتومی شخصیت روانی»^۴ عنوان گذاری شده است. با این اوصاف برگردان *Zerlegung* به «آناتومی» هیچ توجیه مستندی ندارد، چراکه کاربست «آناتومی» [Anatomie] در زبان آلمانی مشابه زبان انگلیسی است و در هر دو زبان معنای یکسانی افاده می‌شود. فروید خود دانشجوی پزشکی بوده و بعید به نظر می‌رسد چنین کلمه‌ای برای نام‌نوس بوده باشد، پس اگر مراد و مقصودش همین کلمه می‌بود، حتماً آن را به کار می‌برد. گزینش این کلمه توسط مترجمان، نمایانگر ترجیح آنها به کاربست اصطلاحات پزشکی است (همان: ۵۳).

فروید برای تشریح محتوای ناشناخته و ناخودآگاه روان، دست به ابداع مفاهیم نظری تازه‌ای زد که برای هر آلمانی زبان به راحتی قابل هضم و قابل درک است، او از ضمیر شخصی سوم شخص مفرد خنثی یعنی (es) استفاده می‌کند و آن را در قالب یک اسم (das Es) به کار می‌برد. اما

3. Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse

4. The Anatomy of the Mental Personality

1. Descriptive Translation Studies - DTS

2. (B.) Bettelheim

استانداردسازی تحریف کرده، و از آن یک دگرترین خشک، انتزاعی و شبه‌علمی ساخته است. بتلهایم (همان) که خود همچون فروید برخاسته از فرهنگ و موقعیت زبانی وین^۲ آن ایام بود، پنجاه سال بعد، با ناامیدی تمام درمی‌یابد که کلماتی مثل «Besetzung» یا «Fehlleistung» به خطا با اصطلاحات یونانی مثل «cathexis» و «parapraxis» یکی گرفته شده و تصویر ساخته شده مترجمان از فروید، آنی نیست که در واقع وجود دارد.

برای تحلیل و نقد معادل‌یابی در ترجمه نوشتارهای فروید به زبان فارسی، ترجمه *Die Verneinung* توسط مهدی حبیب‌زاده (از میان مجموعه مقالاتی که در قالب یک کتاب تحت عنوان *کودکی را می‌زنند* منتشر شده است) به عنوان نمونه برگزیده شده است. همانطور که در مقدمه این ترجمه ذکر شده، مترجم از ترجمه استاندارد آثار فروید به عنوان متن اصلی و پایه سود جسته است. ترجمه استاندارد از آثار فروید به کوشش جیمز استراچی^۳ و زیر نظر آنا فروید سالهاست که در دسترس همگان قرار دارد و همزمان با آن ترجمه‌های نازل‌تری هم از آثار فروید در زبان انگلیسی موجود است. اما با همه دقت و ظرافت در ترجمه استاندارد، خود این ترجمه از نگاه تیزبین منتقدان در امان نبوده و مثل هر ترجمه دیگری خود دارای نواقص آشکاری است. با این وصف اخیراً ویراست تازه‌ای از این ترجمه استاندارد توسط مارک سولمز، روانکاو بریتانیایی منتشر شده و اجازه نداده این ترجمه همچون یک اثر کلاسیک دست نخورده و ویراست نشده باقی بماند. این ترجمه همان روشی را پیشنهاد می‌کند که نویسندگان این مقاله در مورد معادل‌یابی پیش چشم دارد. ترجمه‌های فارسی آثار فروید عمدتاً از دو زبان انگلیسی و فرانسه و بعضاً آلمانی صورت گرفته، اما در این میان کارهای جدی معدودی که طبق تفاسیر مختلف یا تحت نظارت زبانشناسان بوده باشد، موجودند. یکی از لغت‌نامه‌های نسبتاً قدیمی با محتوای تطبیقی که تحت نظارت روانشناسان معروف تدوین شده «لغت‌نامه روانشناسی: واژه‌ها و اصطلاحات روانشناسی همراه با معادل‌های انگلیسی و فرانسه آنها» تألیف محمود منصور، پریخ دادستان، مینا راد است که یکی از کارهای جدی و تلاشی شایان تقدیر در این حوزه است. در این تحلیل معادل‌گزینی‌های به اصطلاح معنایی و ساختاری [Semantische und strukturelle Äquivalenz] مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

معنای کامل این اصطلاح وقتی آشکار می‌شود که فروید آن را در کنار ضمیر اول شخص مفرد (ich) قرار می‌دهد، که آن هم در حالت اسمی (das Ich) کاربرد می‌یابد. معنای مورد نظر او به وضوح در عنوان کتاب (*Das Ich und Das Es*) مشهود است، کتابی که در آن برای اولین بار این دو مفهوم را در حکم دو جزء مکمل یکدیگر تعریف کرد. اما برگردان این ضمائر شخصی به معادل‌های لاتین آن‌ها (ego) و (id) به جای معادل‌های انگلیسی‌شان، این مفاهیم را به اصطلاحات سرد و فنی‌ای مبدل ساخت که هیچ رابطه احساسی‌ای در مخاطب ایجاد نمی‌کند. در زبان آلمانی، این ضمائر به‌طور طبیعی سرشار از معنای هیجانی و عاطفی‌اند، چراکه این مفاهیم در کلیه امور روزمره خوانندگان جاری و ساری است. انتخاب دقیق و نوآورانه واژگان توسط فروید به درک شهودی معنای مورد نظر او کمک کرد. او با خلق مفهوم Ich، آن را با واقعیت پیوند و آشتی داد و هرگونه گسست از واقعیت را تقریباً غیرممکن ساخت. خواندن یا صحبت کردن درباره «من» فرد را مجبور می‌کند که به خود درونی‌اش نگاه کند. در مقابل، «ایگو» که آشکارا از مکانیسم‌هایی نظیر، جابه‌جایی و فرافکنی، برای رسیدن به اهدافش در مبارزه با «اید» استفاده می‌کند، مفهومی است که می‌توان آن را از بیرون، با مشاهده دیگران، مورد بررسی قرار داد. «ایگو» مدت‌ها پیش از آنکه مترجمان فروید آن را به عنوان مفهومی روان‌کاوانه معرفی کنند، در زبان انگلیسی به انحاء مختلف رواج داشته است. کاربردهای این کلمه، جملگی بار منفی دارند، کلماتی نظیر [خودخواهی] (egoism)، [خودمحور] (egoistic) و [خودپرستی] (egotism) یا اصطلاح عامیانه (ego trip) که تلویحاً سفر برای جلب توجه معنا می‌شود و بازهم بار منفی دارد. این موضوع در مورد معادل‌های آلمانی آن کلمات نیز صدق می‌کند، مثلاً اسم *Egoist* و صفت *egoistisch*. طبعاً فروید، به مانند همه آلمانی‌زبان‌ها، با بار معنایی منفی کلماتی که مرکب از «ایگو» هستند، آشنا بوده است. در حالی که برعکس فروید کلمه‌ای را برگزیده که در زبان روزمره استفاده می‌شود و به ما حس زندگانی می‌بخشد، ولی ترجمه‌ها ما را با اصطلاحی از زبانی مرده و منسوخ روبرو می‌کنند که بیشتر بوی فضل و دانش می‌دهد تا حس سرزندگی. بتلهایم (۱۹۸۳) براین باور است که نسخه استاندارد آثار فروید^۱، معنای روانکاوی را با

2. Wien /Hauptstadt von Österreich)

3. James Strachey

1. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud

Äquivalenzforderung [معادل‌گزینی]			
Deutsch	Englisch	Französisch	Persisch
Einfall	Association	Idée incidente	تداعی
فکر یا ایده‌ای که به‌طور ناگهانی به ذهن می‌رسد (لغت‌نامه Duden).	در لغت‌نامه Merriam-Webster بیشتر به فرایند آگاهانه ایجاد ارتباط میان افکار یا خاطرات اشاره دارد و معادل مستقیمی برای Einfall نیست.	رویداد ناگهانی که در جریان اصلی رخ می‌دهد (لغت‌نامه Littré).	حالت یا اصلی که افکار و اندیشه‌ها به‌گونه‌ای به هم مربوط می‌شوند که یکی پس از دیگری در ذهن پدیدار می‌گردند (فرهنگ عمید).
Abweisung	Repudiation	le renvoi	امتناع
Duden آن را به عنوان رد کردن یا امتناع توصیف می‌کند که به معنای انحراف از یک مسیر یا مخالفت با چیزی است.	در Merriam-Webster، به معنای رد کردن یا نپذیرفتن یک امر معتبر است.	در Littré این کلمه معانی متعددی دارد، از جمله "برگرداندن" یا "ارجاع".	سر باز زدن یا خودداری از انجام کاری یا پذیرش چیزی. (فرهنگ عمید)
Deutung	Interpretation	l'interprétation	تفسیر
در Duden به‌طور کلی به تحلیل و گاه به استخراج معنای عمیق یا پیچیده از یک موضوع اشاره دارد. این واژه می‌تواند به معنای تفسیر متنی (مثلاً در زمینه روان‌کاوی یا تحلیل رویا) یا تفسیر معنای نهفته در یک دست‌نوشته یا اثر ادبی باشد.	در Merriam-Webster، این کلمه به عمل یا نتیجه تفسیر معنا می‌شود. این واژه می‌تواند در زمینه‌های مختلفی به کار رود، از جمله تفسیر روان‌شناختی، دینی یا فلسفی.	در دیکشنری Littré، این واژه به معنای توضیح و شرح است.	در فرهنگ عمید، تفسیر به معنای بیان معنی کلامی و شرح و توضیح است.
Verdrängte	repressed material	Refoulé	محتوای سرکوب شده
در روان‌شناسی به معنای محتوای سرکوب‌شده است. به این معنی که احساسات، افکار یا تمایلاتی که نمی‌توانند در آگاهی فرد بمانند، به‌طور ناخودآگاه از ذهن فرد حذف می‌شوند. (Duden)	در فرهنگ لغت Merriam-Webster، repressed به معنای مشمول سرکوب یا حالت سرکوب‌شده تعریف شده است. در این چارچوب، "repressed material" به محتواهایی اطلاق می‌شود که به‌دلیل ناتوانی در پردازش آگاهانه، سرکوب شده‌اند.	در لغت‌نامه Littré، پس‌زده یا سرکوب‌شده معنی شده است.	در فرهنگ عمید، سرکوب به معنای بازداشتن، منع کردن از انجام چیزی آمده است. لغت‌نامه دهخدا سرکوب را به معنای کنترل کردن، در هم شکستن یا مهار کردن تعریف کرده است.

فنی و تخصصی استفاده شده‌اند و باید با دقت خاصی در ترجمه یا تفسیر در نظر گرفته شوند. این نوع نشانه‌گذاری معمولاً توسط مترجمان یا ویراستاران به کار می‌رود تا توجه خواننده را به ماهیت فنی یا مفهومی واژه‌ها جلب کند و نشان دهد که معانی خاصی دارند که ممکن است در زبان مقصد به‌درستی منتقل نشده باشند. همچنین می‌تواند یادآوری کند که این واژه‌ها نیاز به تفسیر دقیق دارند یا معادل‌های خاصی در زبان مقصد برای آن‌ها پیشنهاد شده است:^۱

بار معنایی Abweisung هم شامل جنبه‌های

برای مثال برشی از متن تجدید نظر شده نسخه استاندارد آثار فروید به زبان انگلیسی در اینجا مورد نقد قرار می‌گیرد:

The manner in which our patients bring forward their associations [Einfälle]^T during the work of analysis gives us an opportunity for making some interesting observations. 'Now you'll think I mean to say something insulting, but really I've no such intention.' We realize that this is a repudiation [Abweisung], by projection, of an idea [Einfalles] that has just come up.

مترجم برخی مفاهیم آلمانی متن اصلی را در کنار معادل‌یابی خود داخل کروشه آورده است. علامت [T]^۱ که در متن پس از کلمه [Einfälle] آمده است، به احتمال زیاد به ترجمه یا (terminology) اشاره دارد. این علامت می‌تواند نشانگر این باشد که این کلمات آلمانی به‌عنوان اصطلاحات

۱. توجه: لازم به ذکر است که به دلیل معادل‌های پیشنهادی گوناگون و متفاوت در واژه‌نامه‌های تخصصی، برای پرهیز از هرگونه پیش‌داوری و ایجاد شبهه در گرایش به دیدگاهی، فقط ابعاد معنایی واژگان تخصصی ذکر شده در واژه‌نامه‌های عمومی مورد توجه قرار گرفته‌اند.

واقعیت‌ها را آشکار سازند. در نهایت، این رویکرد بر پیچیدگی فرآیند تحلیل خواب‌ها و جستجوی عمیق‌تر آن‌ها تأکید دارد و از اثبات‌گرایی و قطعیت علم طبیعی فاصله می‌گیرد. در زبان فارسی، «تعبیر» به‌طور خاص به معنای توضیح و تفسیر خواب یا رویا است، که در متون دینی و فلسفی به وفور مصداق دارد. از این‌رو، در این زمینه، «تعبیر» به عنوان معادل نزدیک و مناسب برای Deutung در فارسی به نظر می‌رسد، به‌ویژه زمانی که مفهوم آن به شرح و توضیح یک خواب یا مفهوم خاص اشاره دارد.

در یادداشت‌های جیمز استراچی (بتلهایم، ۱۹۸۳: ۱۰۳) بر ترجمه‌هایش، مطلبی درمورد اصطلاح Verdrängung که اغلب «سرکوب» ترجمه می‌شود، نیامده است. فروید این مفهوم را در مقاله‌ای تحت عنوان "Die Verdrängung" (1915) مفصلاً توصیف و تشریح کرده است. Verdrängung از کلمه Drang مشتق شده است که در فرهنگ لغت Duden اینگونه معرفی شده: تسلیم شدن در برابر یک انگیزه درونی قوی. بنابراین، Verdrängung به معنای یک جابه‌جایی یا بیرون‌رانی است که ناشی از یک فرآیند درونی است. واژه آلمانی جهت مشخصی برای این بیرون‌رانی ارائه نمی‌دهد. به احتمال زیاد، همین دلایل باعث شده است که فروید Verdrängung را به جای معادل دقیق آلمانی «سرکوب» یعنی Unterdrückung انتخاب کند. Unterdrückung (به معنای «به زیر فشردن») به وضوح نشان می‌دهد که چیزی زیر چیزی دیگر فشرده شده است و فاقد مفهومی از یک فرآیند درونی است. هر دو اصطلاح انگلیسی repression (سرکوب) و suppression

(فرونشانی) که گاهی در زبان انگلیسی به عنوان برگردانی از Verdrängung به کار می‌روند، در مضمون خود به نوعی جهت‌دارند. خارج از متون روان‌کاوی، این واژه‌ها اغلب برای توصیف عملی به کار می‌روند که یک فرد برای کسی یا چیزی دیگر انجام می‌دهد، نه یک فرآیند درونی. به عنوان مثال، لغت‌نامه Webster به عنوان مصداق نمونه‌هایی چون «سرکوب یک کودک» و «توقیف یک کتاب» را ارائه می‌دهد. در حالی که فرهنگ لغت آکسفورد repression (OED) را با مثالی چون «بازداشتن یک شخص از عمل» تعریف می‌کند که اینجا منظور فردی دیگر است، نه خود شخص. در زبان آلمانی نیز، Unterdrückung همین معنای را داراست. این مفهوم نشان از فرآیندی ناخودآگاه دارد که طی آن افکار، احساسات و تمایلات ناپذیرفتنی از آگاهی کنار

روان‌شناختی (مانند مقاومت) است و هم جنبه‌های عملی (مانند نپذیرفتن درخواست). در مقاله فروید این واژه به معنای رد کردن ایده‌ای که به ذهن بیمار خطور کرده است، استفاده شده و بیشتر به جنبه‌های روان‌شناختی مقاومت و برون‌فکنی اشاره دارد. این کلمه به‌صورت مستقیم مفهوم خودداری آگاهانه یا ناخودآگاه از پذیرش یک ایده یا تصویر ذهنی را منتقل می‌کند. در متن انگلیسی، repudiation به‌طور موفقیت آمیزی بار معنایی رد یا امتناع آگاهانه از پذیرش را منتقل می‌کند. این معادل برای کاربرد روان‌شناختی مناسب است، اما ممکن است نسبت به مفهوم اصلی کمی رسمی‌تر و حقوقی‌تر به نظر برسد. کلمه فرانسوی Renvoi معانی متعددی دارد، از جمله، «برگرداندن» یا «ارجاع» یکی از معانی آن در روان‌شناسی، «رد کردن» یا «بازپس فرستادن» است. این کلمه نسبت به معادل انگلیسی یا مفهوم آلمانی، کمتر بار معنایی امتناع روان‌شناختی را منتقل می‌سازد و بیشتر به معنای فیزیکی یا عملی آن نزدیک است. کلمه امتناع در لغت به معنای «سر باز زدن» یا «خودداری» از انجام کاری یا پذیرش چیزی است. در روان‌شناسی، این کلمه به معنای رد کردن ناخودآگاه یا آگاهانه یک ایده یا تصویر ذهنی استفاده می‌شود. در ترجمه فارسی، امتناع به معنای دقیق روان‌شناختی رد یک ایده یا تداعی ذهنی بدون پذیرش آن، استفاده شده است. این معادل از نظر روان‌شناختی بهترین تطابق را با متن اصلی دارد، زیرا مفهومی از خودداری همراه با آگاهی یا مقاومت روانی را منتقل می‌کند.

Deutung مفهومی پر بسامد در آثار فروید است. یکی از مشهورترین آثار فروید کتاب Die Traumdeutung است که با عنوان انگلیسی The Interpretation of Dreams ترجمه شده است. واژه آلمانی Deutung به معنای «تلاش برای درک معنای عمیق‌تر» است، که با واژه‌ی انگلیسی "Interpretation" تفاوت دارد، زیرا Deutung بیشتر بر کشف آنچه در پس یک پدیده نهفته است تأکید دارد. فروید با انتخاب این واژه در عنوان کتاب خود قصد داشته نشان دهد که تفسیر خواب‌ها چیزی فراتر از توضیح ساده آنها است و به کشف لایه‌های پیچیده‌تر و معنای عمیق‌تری از خواب‌ها می‌پردازد. فروید با انتخاب این عنوان می‌خواسته کوشش گذشتگان دوری را به یادمان بیاورد که با نشانه‌ها و علائم درصدد درک پدیده‌ها بوده‌اند، اما فروید برخلاف ستاره‌شناسان و پیشگویان کهن، به ما می‌گوید خواب‌ها صرفاً به واقعیت‌های پنهان گذشته دسترسی دارند و بالطبع این

گذاشته و به ناخودآگاه رانده می‌شوند. از آنجاکه در زبان فارسی واپس به معنای عقب یا پشت و راندن به معنای دور کردن است، «واپس‌راندن» نیز دقیقاً همین معنا را به ذهن خواننده متبادر می‌سازد. اسم مرکب «واپس‌راندن» همانند واژه آلمانی *Verdrängung* به یک عمل غیرارادی و ناخودآگاه دلالت دارد که محتوا را به ذهن ناهشیار می‌راند. در مقایسه با «سرکوب» این معادل به خوبی نشان می‌دهد که محتوای ذهنی از حوزه آگاهی کنار گذاشته شده و باتوجه به شواهد و قرائن برابر نهاد متناسب‌تری به نظر می‌رسد.

اما ترجمه آثار فروید به زبان‌هایی غیر از انگلیسی چیز دیگری را عیان می‌سازد. این ترجمه‌ها بیانگر این هستند که در کاربست ضمائر لاتین به عنوان برابرنهادی برای ضمائر آلمانی مورد نظر فروید به زبان انگلیسی هیچ دلیل قانع‌کننده‌ای وجود نداشته، مگر یک میل ناخودآگاه به ایجاد فاصله عاطفی میان فرد و تاثیر ضمائر شخصی که همواره در نزد او معنادار و کاربردی است، یا تمایل به استفاده هرچه بیشتر از زبان تخصصی پزشکی با این هدف که این متن بدین گونه علمی‌تر بنماید. ترجمه‌های فرانسوی از آثار فروید گویای این مطلب اند. مثلاً *das Ich* تقریباً همیشه به *le moi*، *das Es* به صورت *le ça* یا *le soi* برگردانده شده و *Über-Ich* به شکل *le surmoi*. در زبان اسپانیایی هم مشابه فرانسوی عمل شده و *das Ich* به *el yo* ترجمه شده است. جالب اینکه به دلیل دسترسی و تسلط مولفان (منصور، دادستان و راد) «لغت نامه روانشناسی» به هر دو زبان فرانسه و انگلیسی، در واژه‌نامه معادل‌یابی موجه و متناسب‌تر و گزینش ریزبینانه‌تری صورت گرفته است. فی المثل *le moi* در آنجا به من، *le ça* به بن یا نهاد و *le surmoi* به فرامن برگردانده شده است. تسلط بر منابع و توجه به ترجمه‌های زبان‌های دیگر جهت تطبیق یکی از شیوه‌های معادل‌یابی دقیق است.

نتیجه‌گیری

ترجمه متون تخصصی روانکاوی، فرآیندی پیچیده است که مستلزم درکی عمیق از مفاهیم زبان‌شناختی، فلسفی و فرهنگی هر دو زبان مبدأ و مقصد است. در حالی که افروز (۲۰۲۲) با بررسی نظریات ژاک لاکان از دریچه مطالعات ترجمه، بر ارتباط میان زبان، هویت و روانکاوی تأکید کرده و زنده‌بودی (۲۰۱۰) با بررسی چالش‌های فرهنگی و زبانی ترجمه متون روانکاوی، نتیجه گرفته است که اصطلاحات

فرویدی در ترجمه‌های مختلف دچار دگرگونی‌های معنایی می‌شوند که می‌توانند به تغییر درک مفاهیم منجر شوند و در نهایت رابطه (۲۰۲۲) نشان داده است که ترجمه در حوزه روانکاوی نه تنها فرایند انتقال معنا بلکه نوعی «فرهنگ‌سازی» است، نتایج حاصله از این پژوهش بیانگر این واقعیت است که ترجمه متون روانکاوی تنها به برگردان واژگان محدود نمی‌شود، بلکه بازآفرینی مفاهیم در بستر فرهنگی و زبانی جدید را ایجاب می‌کند. چالش‌های اصلی شامل تفاوت‌های ساختاری زبان‌ها، نبود معادل‌های دقیق برای اصطلاحات تخصصی، و تأثیرات فرهنگی بر درک و تفسیر مفاهیم است. مطالعات نشان می‌دهند که هیچ معادل‌یابی کاملاً دقیق و یک‌به‌یک میان زبان‌ها وجود ندارد، زیرا هر زبان بازتاب‌دهنده جهان‌بینی، ساختار دستوری و نظام معنایی منحصر به فردی است. از این‌رو، در ترجمه متون روانکاوی، راهبردهای متعددی از جمله معادل‌یابی پویا، معادل‌یابی صوری و راهکارهای تطبیقی باید به کار گرفته شوند. بررسی نمونه‌هایی از ترجمه‌های آثار فروید نشان داده است که مترجمان به دلیل گرایش بیش از حد به معادل‌های علمی و پزشکی، از ارائه ظرایف معنایی و لحن انسانی متن اصلی غافل شده‌اند. ترجمه‌های فارسی آثار فروید عمدتاً از زبان‌های واسطه‌ای (انگلیسی و فرانسه) انجام شده‌اند که این امر می‌تواند باعث از دست رفتن برخی از جزئیات معنایی و ظرایف زبانی متن اصلی شود. علاوه بر این، ترجمه‌های موجود غالباً از سبک ترجمه تحت‌اللفظی استفاده کرده‌اند که گاه به ارائه متنی غیرطبیعی و نامفهوم در زبان فارسی منجر شده است. همچنین، عدم تطابق میان سبک نگارش علمی-فلسفی فروید و زبان فارسی، باعث بروز ابهاماتی در درک صحیح مفاهیم شده است. یکی دیگر از نواقص قابل توجه، عدم هماهنگی در معادل‌یابی واژگان کلیدی در ترجمه‌های مختلف است که موجب سردرگمی خوانندگان و محققان این حوزه می‌شود. بررسی تحلیلی نمونه‌هایی از ترجمه آثار فروید نشان داده است که در ترجمه متون روانکاوی:

- مترجمان متخصص که با زبان آلمانی و مفاهیم روانکاوی آشنایی دارند، ترجمه‌هایی مستقیم و وفادار به متن اصلی ارائه دهند تا از واسطه‌های زبانی اجتناب شود،
- یک رویکرد استاندارد برای معادل‌یابی اصطلاحات کلیدی اتخاذ شود تا یکدستی و هماهنگی بیشتری در ترجمه‌های آتی ایجاد گردد،
- روش‌های ترجمه از جمله معادل‌یابی پویا و صوری برای

علمی، وفاداری به متن اصلی، و انعطاف‌پذیری فرهنگی است. مترجمان باید با درک چندلایه از مفاهیم و بافت متن، راهی برای ایجاد تعادل میان وفاداری به متن مبدأ و فهم‌پذیری برای مخاطب مقصد بیابند. اتخاذ یک رویکرد چندوجهی که شامل بررسی زبان‌شناختی، سبک‌شناختی و فرهنگی باشد، می‌تواند به ارتقای کیفیت ترجمه‌های این حوزه و انتقال دقیق‌تر مفاهیم به خوانندگان فارسی‌زبان بسیار کمک کند.

Referencess

- Afrouz, M. (2022). Interdisciplinary comparative literature: Comparative vision of Lacanian psychoanalytic theories through the lens of translation studies. *Journal of Comparative Literature*, 14(26), 1-33. [in Persian].
- Bettelheim, B. (1983). *Freud and man's soul: An important re-interpretation of Freudian theory*. Vintage. New York
- Haddadi, M. H., & Parwan, H. (2021). *Zum Prozess und Produkt des Übersetzens. Eine empirische Untersuchung*. Tehran. University of Tehran. [in Persian].
- Henschelmann, K. (1979). Texttypologie und Übersetzen. In: W. Mair, & E. Sallager (Hrsg.), *Sprachtheorie und Sprachenpraxis. Festschrift für Henri Vernay* (pp. 53-70), Tübingen (= Tübinger Beiträge zur Linguistik, 112).
- Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. In R. A. Brower (Ed.), *On Translation* (pp. 232-239). Harvard University Press, Harvard, MA, USA.
- Kade, O. (1968). Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation. In: A. Neubert: (Hrsg.): *Grundlagen der Übersetzungswissenschaft* (pp. 3-19), Leipzig.
- Koller, W. (1995). The concept of equivalence and the object of translation studies. Target: *International Journal of Translation Studies*, 7(2), 191-222. Edited by Gideon Toury (Founding Editor), published by John Benjamins Publishing Company.
- Koller, W. (2011). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: Francke.
- Königs, F. G. (1981). Zur Frage der Übersetzungseinheit und ihre Relevanz für den Fremdsprachenunterricht. In: *Linguistische Berichte*, (1981) 74, S. 82-103.
- Levý, J. (1969). *Die literarische Übersetzung. Theorie einer Kunstgattung*, Frankfurt a. M./Bonn.
- انتقال صحیح مفاهیم ضمن حفظ لحن و سبک علمی-ادبی فریود مورد استفاده قرار گیرند،
- همکاری بین مترجمان و متخصصان روانکاوی برای درک بهتر مفاهیم پیچیده و ارائه ترجمه‌های دقیق‌تر صورت گیرد،
- و در نهایت بازبینی‌های دقیق توسط تیم‌های متخصص و انتشار ویراست‌های به‌روز شده برای رفع اشکالات احتمالی انجام پذیرد.
- موفقیت در ترجمه متون روانکاوی مستلزم تلفیق دقت
- Neubert, A. (1968). Pragmatische Aspekte der Übersetzung. In: Neubert, A. (Hrsg.): *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft* (pp 21-33), Leipzig.
- Neubert, A. (1988). Textbezogene Äquivalenz. In: R. Arntz (Hrsg.). *Textlinguistik und Fachsprache* (pp 77-86), Hildesheim: Olms.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to translation (Language Teaching methodology senes*. Oxford: Prtgamon Press.
- Newmark, P. (2003). *A textbook of translation. Prentice-Hall International. Foreign Language Study*. Seattle, Washington: Amazon.
- Nida, E., & Taber, C. (1969). *The theory and practice of translation*, Leiden: Brill.
- Rabaté, J. M. (2024). *Lacan and psychoanalytic obsolescence: The importance of Lacan as Irritant*. Taylor & Francis.
- Pym, A. (2023). *Exploring translation theories*. Routledge. New York
- Reiß, K., & Vermeer, H. J. (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* (Vol. 147). Walter de Gruyter. Berlin.
- Schreiber, M. (1993). *Übersetzung und Bearbeitung: zur Differenzierung und Abgrenzung des Übersetzungsbegriffs* (Vol. 389). Gunter Narr Verlag. Tübingen
- Schreiber, M. (2017) *Grundlagen der Übersetzungswissenschaft: französisch, italienisch, spanisch* (Vol. 49). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Snell-Hornby, M. (1988). *Translation studies: An integrated approach*. Amsterdam: Benjamins.
- Solms, M. (2024). *The revised standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*, The Institute of Psychoanalysis. London.
- Stackelberg, J. von (1984). *Übersetzungen aus zweiter Hand. Rezeptionsvorgänge in der europäischen Literatur vom 14. bis zum 18. Jahrhundert*. Berlin/New York.

- Stolze, R. (2018). *Übersetzungstheorien: Eine Einführung*. Narr Francke Attempto Verlag. Tübingen, München.
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Vernay, H. (1974). Möglichkeiten und Grenzen einer sprachwissenschaftlichen Beschreibung des Übersetzungsvorgangs. In: W. Wilss & G. Thome (Hrsg.) (1974): *Aspekte der theoretischen sprachenpaarbezogenen und angewandten Sprachwissenschaft* (pp.1-9). Heidelberg: Groos.
- Vinay, J-P., & Darbelnet, J. (1958/1972). *Stylistique comparée du français et de l'anglais: méthode de traduction*. Paris: Didier.
- Zendehboudi, M. (2010). Psychoanalytic discourse in translation or the translation of psychoanalysis. *Journal of Language and Translation Studies*. 42(2), 40-57. [in Persian].